Nr. 26 Lwów dnia 28. czerwca 1902. Rok XXXV. Tom LXV.

ROLNIK

ORGAN C. K. GALICYJSKIEGO TOWARZYSTWA GOSPODARSKIEGO

wychodzi w każdą sobotę

Prenumerata wynosi wraz z przesyłką pocztową:
w Państwie Austryackiem.
rocznie . . . . 8 koron. | półrocznie . . . . 4 koron.
W Rosyi rocznie 5 rubli sr. — W W. Księstwie Poznańskiem 3 talary.
Członkowie galic. Tow. gospodarskiego płacący 10 K. wkładki rocznej, otrzymują „Rolnika" bezpłatnie.

Ogłoszenia zamieszcza się za opłatą 15 h. od wiersza trzy razy łamanego, drobnym drukiem, albo za jego miejsce.
Przy częstszem inserowaniu oraz przy ogłoszeniach większych, znaczny rabat.
Ogłoszenia przyjmuje: Ajencja Ogłoszeń, Lwów, pasaż Haussmanna 9.
Manuskryptów nieumieszczonych nie zwraca się.
Reklamacye uwzględnia się tylko do wyjścia numeru następnego.
Przedruk bez podania źródła niedozwolony.

Redakcya i Administracya „Rolnika" ul. Słowackiego 1. S. II. piętro.

TREŚĆ:

Jeszcze kilka uwag praktycznych o Gnomach

wypowiedzianych w odczycie p. Romana Tretera Doliniańskiego na walnem zebraniu Oddziału Złoczowskiego Towarzystwa Gosp.

Mając sprowadzić motor benzynowy zasięgnąłem rady między innymi także p. Bronisława Czajkowskiego z Kowalówki, który jeździł w ubiegłym roku na wystawę rolniczą do Hali i miał sposobność przeglądnąć się tam rozmaitym systemom; odpisał mi, że najładniej i najlepiej na oko skonstruowany motor „Otto z Kolonii-Deutz", jak tylko okrył się kurzem, w tej chwili stanął, ponieważ mechanizm jego nie jest należycie osłonięty.

Motory więc jak „Otto" i t. p. mogą być bardzo dobre, ale nie dla nas, my bowiem używając przeważnie do młocarń, gdzie jest wiele kurzu i prochu, potrzebujemy motoru, w którym cały mechanizm jest zakryty, a takim jest właśnie „Gnom". Tutaj cały tłok i wszystkie główniejsze części zamknięte są w cylindrze żelaznym, do którego nalewa się większą ilość oliwy i wszystko w ruchu smaruje się automatycznie w tej t. zw. „oliwnej kąpieli", oliwę tę dolewa się zwykle 2 razy na tydzień, a Gnom choć cały tydzień okryty kurzem i prochem nie stanie, gdyż mu kurz w ruchu nie przeszkadza, rozumie się samo przez się, że dla zaszanowania motoru, który jest dosyć kosztowny, niektóre ważniejsze części należy rano, w południe, ewent. wieczór z kurzu odczyścić.

Bardzo ważną zaletą konstrukcyi Gnoma jest to, że tu tłok porusza się w kierunku „pionowym", a nie tak jak w innych motorach, gdzie jest położony poziomo, nieosłonięty, a przez to narażony na rdzewienie i zanieczyszczenie i zużycie szybsze, gdyż kurz, nalepiając się na trzon tłoka, wyciera łożysko i sam trzon.

Części składowych całego mechanizmu motoru i jak się właściwie ruch tu odbywa i naczem polega opisywać nie będę, a przystąpię do podziału motorów i do zastosowania ich do młocarń.

Rozróżniamy zatem motory stojące i motory przewozowe na kołach, a te znowu dzielą się na 3 rodzaje na model B, C, A,

Motor sam wszędzie jest jednakowy, zachodzi tu tylko ta różnica że motory stojące zazwyczaj wmurowuje się i te są najtańsze.

Motory przewozowe rozróżniamy:

Model B. umieszczony jest na małych kółkach o średnicy 44 cm. i te są stanowczo za małe do transportu w pole.

Model C. ma koła przewozowe znacznie większe, daszek mały nad motorem oraz przenośną transmisyę, to znaczy, że z przodu ma na osi 2 koła pasowe i na jedno idzie pas z młocarni, a na drugie pas z motoru, to wszystko jest zbędne, tak daszek, jak i transmisya, daszek bowiem od deszczu nie ochroni, zamiast zaś transmisyi na motorze można dać t. zw. „ślepe koło tarczowe" na osi bębna przy młocarni, a różnica w cenie tego modelu jest znaczną, bo o 900 koron wyższa, już przy 6 konnym motorze.

Wreszcie model A. ma koła jeszcze większe i prócz transmisyi ma jeszcze zbiornik na wodę, podczas gdy model B. i C. rezerwoaru nie mają, a pompuje sobie wodę z wanienki podstawionej i nazad zapomocą sitka, rodzaj tuszu, dostaje się woda z motoru do tejże wanienki. Tu znowu cena i waga całego motoru podnosi się więcej jeszcze jak o $^1/_3$, bo model A. jest droższy od modelu B. o 1600 kor. przy 6 konnym motorze.

Według mego zdania najodpowiedniejszym jest model B. bez daszka, bo nietylko najtańszy, ale i najlżejszy, co jest bardzo ważnem przy transportach z folwarku na folwark, trzeba tylko żądać kół o większej średnicy, mniej więcej około 65—75 cm., na co fabryka

choć niechętnie, ale gdy się stanowczo zarząda, to wkońcu przystaje, ewentualnie koła możnaby obłożyć drewnianymi dzwonami, by średnicę ich zwiększyć.

Co zaś do rezerwoaru na wodę i co do transmisyi (t. zw. *Vorgelege*), to są rzeczy mniejszego znaczenia. Ceny obecnie powyższych modeli są następujące:

Ceny loco stacya Złoczów razem z cłem, wraz z hamulcem, z płachtą nieprzemakalną, z częściami zapasowymi i z umontowaniem

	2 HP	3	4	5	6	
Model A.	4.000:	4,300;	4,925;	5275;	**6,075**	koron
„ C.			4125:	4,475,	**5.375**	„
„ B.	2,575;	2,975	3,450;	3,675	**4,475**	„

Od tego przy spłacie gotówką opuszczają 10% —

Przy tej sposobności wspomnę także o zastosowaniu motorów do młocarni, a mianowicie według doświadczenia mając młocarnię:

o sile	3	koni	parowych	potrzebny jest motor	5	HP.
„	5	„	„	„ „ „	8	„
„	6	„	„	„ „ „	10	„

a to z tego względu, że każda młocarnia wrazie, gdy młóci się zrośnięte zboże lub mokre, ewentualnie jeśli nadawacz rzuci cały snop lub powrósło, wtedy młocarnia wymaga do przezwyciężenia oporu podwójnej siły.

Gdy więc użyjemy za słabego motoru celem zaoszczędzenia kosztów, wtedy motor przeciężony, zaraz zacznie zwalniać, a bęben w młocarni robiąc mniej obrotów na minutę nie będzie wymłacał należycie zboża, a nawet motor stanie; główną zaś przyczyną tego jest to, że na 4 ruchy tłoka w motorze dochodzi raz tylko gaz benzynowy, podczas gdy przy maszynie parowej przy każdorazowym ruchu tłoka przychodzi świeża para i za każdem poruszeniem tłoka dodaje świeżej siły. Na tę okoliczność z doświadczenia nie dość zwraca się uwagi, a panowie monterzy lub zastępcy różnych fabryk motorów nie raz pod tym względem nie dają dokładnych wyjaśnień, wskutek czego często zdarza się, że zamówiwszy motor, sprowadza się za słaby, spotyka wtedy kupującego przykry zawód.

Przystępuję z kolei do bardzo ważnej części, to jest do kół pasowych. Ponieważ średnica kół pasowych przy motorach jak i ich ilość obrotów w minucie jest zupełnie odmienną aniżeli przy kotłach parowych lub przy konnych kieratach, a więc trzeba obliczyć, jak wielkie ma być koło pasowe na motorze albo na bębnie w młocarni, by tenże bęben robił odpowiednią ilość obrotów, a to rzecz jest bardzo wielkiej wagi, w przeciwnym bowiem razie motor młocarnię rozniesie lub, gdy za mało obrotów, słomy nie będzie dobrze wymłacał. Otóż np. motor 6HP. robi na minutę 300 obrotów, koło pasowe motoru ma 60 cm. średnicy, mnożę więc 300.60 i uzyskuję 18,000 a teraz jeśli młocarnia ma robić 1200 obrotów w minucie, wtedy dzielę 18000:1200=15, to znaczy, że koło pasowe na bębnie w młocarni ma mieć 15 cm. średnicy.

Tak samo można z prawej strony motoru dać drugie koło pasowe na głowie osi koła rozpędowego, by równocześnie z przeciwnej strony (z tyłu) pędzić sieczkarnię, cyrkularkę, albo nawet kilka maszyn, zastosowując na ścianie lub suficie wał transmisyjny.

Nabywając motor, by nie narazić się na różne nieprzewidziane koszta, należy zawsze zamówić wraz z cłem, z frachtem loco st. kolejowa, wszystkiemi częściami zapasowemi, których za mało dają t. j. głównie wszystkie podwójne sprężyny, zapasowe ogniwa łańcuszkowe, wentyl t. zw. *Auslassventil* z umontowaniem, z pouczeniem i kompletnem rozebraniem motoru „do ostatniej śrubki“, a to tem więcej, bo przecież główną zaletą

Z wycieczki Dublańczyków do Mezöhegyes.

skreślił Prof. Dr. Stefan Pawlik.

„Mindent a hazaert“.

W czerwcu b. r. dzięki uprzejmemu zezwoleniu król. węgierskiego Ministerstwa rolnictwa skierowano wycieczkę naukową uczniów Akademii dublańskiej do południowych Węgier i zwiedzono położoną w równinach Alföldu domenę rządową, Mezöhegyes. Jest tam jedna z największych rządowych stadnin koni w Europie; zawiązki tej stadniny i dzisiaj znacznie rozszerzonej domeny datują się od r. 1785. Zwiedzenie domeny Mezöhegyes, pozostającej w specyalnych warunkach przyrodniczych i ekonomicznych, odmiennych zupełnie z uwagi na stosunki robotnicze: poznanie organizacyi i urządzeń wielkiego skarbu, którego celem oddziaływanie w wielu kierunkach na gospodarstwo narodowe i szerzenie prawdziwej kultury w całym kraju — było rzeczywiście pouczającym środkiem demonstracyjnym. Obok wybitnego kierunku hodowlanego, mieliśmy sposobność przypatrzeć się starannej uprawie roli i roślin na wielkich obszarach, urządzeniom technicznym, ułatwiającym prace w tych niezwykłych warunkach, różnym gałęziom przemysłu rolnego, budynkom gospodarskim bezpretensyonalnym, ale odpowiadającym zupełnie swemu przeznaczeniu i t. d. Szczęśliwy naród, którego rząd z taką świadomością i wytrwałością dla dobra kraju pracuje — a praca ta wydatna w skutkach, bo podjęta z myślą, że „wszystko dla Ojczyzny“, „mindent a hazaert“ jak wskazuje motto u góry podane, będące zawsze nie tyle w ustach, co w sercu każdego patryoty Węgra. Przejazd przez szmat ziemi węgierskiej dawał z okien wagonu obrazy u nas niespotykane: winnice bez końca, świeżo z wydatną pomocą rządu zakładane i rozszerzane, pastwiska z wielkiemi stadami koni lub stepowego węgierskiego bydła, to znowu piękne sady i winnice, a koło Mako paruset-morgowe, nader starannie uprawione łany cebuli, (wysyłanej w stanie suszonym do Hamburga do marynat z ryb) — olbrzymie łany banatki, kukurydzy, buraków cukrowych.

W wycieczce wzięło udział 4 profesorów i 22 słuchaczów Akademii dublańskiej; po 26-godzinnej podróży stanęliśmy w Mezöhegyes — gdzie nam wskazano kwatery — i wieczorem podano program zwiedzania. Temu programowi umiejętnie zestawionemu przez centralną dyrekcyę i wojskowy zarząd stadniny zawdzięczamy, że w 3-ch dniach, zdołaliśmy obejrzeć wszystko, co było najbardziej godnego uwagi, najwięcej charakterystycznego i typowego w Mezöhegyes. Za to, jakoteż za cenne wyjaśnienia, których nam nie szczędzono, wyrażamy uprzejme podziękowanie, tak centralnej dyrekcyi, jak i wojskowemu kierownictwu stadniny, a zwłaszcza niestrudzonym towarzyszom w wycieczce po Mezöhegyes, c. i k. porucznikom L. v. Pregardt-Paur i A. Balogh oraz zarządcom p. p. Marosy, Hofer, Weitzendorfer i Göth. Z wrażeń i zapisków podajemy niniejszy szkic Szan. Czytelnikom Rolnika w tej myśli, iż znajdą się w niem nie tylko zajmujące ale i użyteczne szczegóły.

Domena Mezöhegyes, położona w t. z. puście węgierskiej w komitacie Csanaet o wzniesieniu 104 m. nad poziom morza, obejmuje przeszło 3 mile kw. i tworzy wielobok, odgraniczony od sąsiednich majątków rowem

motoru jest to, że mechanika trzymać nie potrzeba, a często zdarza się, że jakaś bagatela brakuje albo śrubka odkręci się i motor wtedy źle funkcyonuje albo stanie a gdy nikt nie umie zaradzić i znaleść powodu, wtedy można odrazu zrazić się do motoru, trzeba więc by monter dokładnie o wszystkiem pouczył, tem więcej, że przecież raz na rok, potrzeba motor kompletnie rozebrać i odczyścić. I tak np. czytałem gdzieś, że pewien właściciel sprowadziwszy motor, monterowi płacąc od godziny 1 markę, starał się, by monter w jak najkrótszym czasie pouczył ludzi, za to zaraz po odjeździe montera motor stanął i mimo wszelkich wysiłków nie zdołano go puścić w ruch.

Monterzy zazwyczaj pouczają bardzo pobieżnie, a przedewszystkiem nie wspominają o przeszkodach, zpowodu których Gnom najczęściej staje; opisy zaś które załączają są bardzo niedokładne.

A teraz przytoczę zalety motoru w porównaniu z inną siłą i tak:

1. Mechanik i palacz odpada, motor nie wymaga ciągłego nadzoru, raz puszczony w ruch idzie dobrze i nie potrzeba o niego się troszczyć.

2. Koszta dowozu wody, drzewa i benzyny. Motor potrzebuje tylko 100—300 lt. wody i 10—50 klg. benzyny dziennie (zależy to od wielkości motoru), podczas gdy maszyna parowa wymaga około 35 hlt. wody, a więc dowóz kosztuje 3 — 5 koron dziennie, i około 300—500 klg. węgla.

3. Przy kotle parowym zużycie węgla zależy od palacza, przy motorze zaś benzyna zużywa się stosownie do obciążenia i wilgotności powietrza.

4. Na puszczenie w ruch motoru potrzeba 1/2 min. do 15 min. podczas gdy na puszczenie w ruch maszyny parowej potrzeba 1 1/2—2 godzin, a także i przez południe motor benzyny nie zużywa, podczas gdy maszyna parowa wymaga utrzymywania ognia pod kotłem.

5. Koszta reperacyi są nieznaczne, bo tu niema paleniska, a budowa jest dość prosta.

6) Rewizya kotła odpada i koncesyi nie potrzeba.

7. Bezpieczeństwo kompletne tak od ognia jak i od explozyi, bo choć jest benzyna, ale tu ze światłem niema się nic do czynienia, wskutek tego także:

8) Premia asekuracyjna mniejsza.

9. Ponieważ jest kompletne bezpieczeństwo, można motor ustawić w stodole, pod szopą i wrazie deszczu młócić lub inne czynności załatwiać, jak sieczkę ciąć, śrutować, mleć i t. d.

10. Wskutek automatycznego smarowania zużywa bardzo mało oliwy,

11. W końcu zabiera bardzo mało miejsca.

Teraz chcę omówić wady a względnie przykrości: Pochodzą one ponajwiększej części z tego powodu że jak wspominałem, monter za mało poucza. Są to zazwyczaj drobnostki, i tak prócz ważniejszych rzeczy, które są opisane w dołączonych objaśnieniach, zdarza się, że motor stanie: bo np.

1. pompka od benzyny zatka się ziarnkiem zboża lub plewą, wówczas należy odkręcić i wydmuchać,

2. albo przewód dla benzyny do t. zw. rozpylacza (*Verdampfer*) zabije się prochem (drucikiem przebić),

3. albo tłok nie jest szczelny, bo oliwa skipi się (nalać 1/2 szklanki nafty na tłok).

4. motor nie da się w ruch puścić, bo benzyna zła (nalać z innej beczki)

5) albo drucik łączący przewód elektryczny pokryje się śniedzią (oczyścić) i t. d.

By uchylić niektóre niedogodności dobrze jest beczkę z wodą nakryć płachtą, by do wody plewa i proch

---

1·9 m. głębokim i opaską lasu 19 m. szeroką. Grunta czarnoziem lekki, warstwa rodzajna sięga od 0·75—1 m. głębokości, podglebie tworzy marglowata glinka (alluvium starsze). Urodzajna warstwa zawiera 40—45% gliny, 40—45% piasku i 10—15% organicznych części. Gleba nadaje się do uprawy głębokiej i do uprawy kulturnych roślin, pomimo nie zupełnie sprzyjających warunków klimatycznych. Roczna przeciętna temperatura wynosi + 10.3 C. (na Podolu*) galic. + 6·6° C) minima osięgają — 27.5° C. (na Podolu — 29·5° C.), maxima + 40·8° C, (na Podolu + 33.7° C); maj — lipiec średnia temperatura + 19.8° C. kwiecień, wrzesień + 37.0° C., (na Podolu + 16.3° C. i + 14.3° C.) Roczny opad wynosi 586.6 mm, (w półn. części Podola gal. wyżej 700 mm., w południ. 600—700). Do miesięcy najobfitszych w opady należy maj i czerwiec, (na Podolu lipiec) do najsuchszych luty. (na Podolu styczeń). Panujące wiatry północno i południowo wschodnie (na Podolu północ. zachodnie i południo wschodnie. To porównanie, jak widzimy, wypada na niekorzyść Podola galicyjskiego.

Stosunki wodne w Mezöhegyes były do niedawna niepomyślne, brakowi wody zapobieżono częściowo wierceniem studzień artyzyjskich, których do roku 1901 było 39, a dla zaopatrzenia cukrowni w wodę przeprowadzono przez Mezöhegyes kanał (z rzeki Maros) długości 92 *klm.* kosztem 777.000 koron; roczny koszt utrzymania kanału wynosi około 20.000 koron. Kanał wspomniany dostarcza w 24 godz. 894.000 *hektol.* wody, cukrownia zużywa w czasie kampanii 110.000, resztą wody wraz z odpływami fabrycznymi nawadnia się łąki (około 500 *m.*)

Środki komunikacyjne. Z zewnątrz dobiega 6 dróg, długość tychże w granicach Mezöhegyes wynosi 38 *klm.*, ze środkowej siedziby zarządu majątku rozchodzi się w kierunku promieni 8 dróg obsadzonych wiązem lub akacyą, tak, że temi wspaniałemi alejami dostać się można, prawie nie czując spiekoty słonecznej, do wszystkich łanów: (główne arterye 10—24 *m.*, boczne 10—12 *m.*, a polne 4 *m.* szerokie).

Linie kolei żelaznych Arad-Csanad i Békes Csanad przecinają majątek w 4 kierunkach; prócz głównej stacyi Mezöhegyes, są 3 przystanki w obrębie majątku. Stacyę „Mezöhegyes“ połączono własnym torem z głównym spichrzem, fabryką spirytusu i cukrownią: z przystankiem „Kamaras“ połączono spichrz. Wzrost intenzywności gospodarstwa wymagał lepszej komunikacyi wewnątrz domeny, zbudowano przeto w r. 1889 wązkotorową przemysłową kolejkę (szer. toru 760 *mm.*) do przewozu buraków cukrowych, spirytusu, krajanek buracz., nawozu, cegły, zboża i t. p. długości 33.8 *klm.* Kolejkę, oddającą poważne usługi gospodarstwu, rozszerzano stale i dziś długość linii wynosi 73 *klm.*: park kolejki 5 lokomotyw i 228 wagonów. Wagon pojemności 40 *q.*, a długość pociągu 20 wozów. W r. 1901 przewiozła kolejka 41.276 ładunków wagonowych o wadze 1,362.108 *q.*!

Poczta i urząd telegraficzny w miejscu, nadto siecią telefoniczną połączono wszystkie zakłady wewnątrz, jakoteż z Aradem i Budapesztem: długość linii telefon. wynosi obecnie 49.8 klm.

Administracya i organizacya zarządu. Na czele gospodarstwa stoi naczelny dyrektor domeny

*) zob. Kazimierz Szulc. Ogólny zarys stref klimat. Galicyi, Lwów 1898.

nie padały i by nie dostawały się z wody do motoru, tak samo lejek do nalewania benzyny zaopatrzyć sitkiem drucianem,

Wrazie zaś potrzeby, jeśli coś zajdzie, a montera niema właśnie w okolicy, to podaję adresy następujących monterów:

„Maszynista“ w Zadwórzu o. p. loco u p. Bohdana, monter „Dom dla Ziemian“ Jagielońska, „Stefański“ Biadoliny. —

Co się tyczy benzyny, to na 1-HP. na 10 godzin pracy wychodzi 3—4 klg. a więc 6-HP. zużywa w 10 godzinach 18—24 klg. zależy to od gatunku benzyny i od powietrza mniej lub więcej wilgotnego.

Benzynę płacą po 21 hal. za 1 klg. loco. (obecnie cena znacznie niższa bo około 16 koron za 100 klg.) st, Podzamcze. Benzyny można dostać w rafineryi nafty w Peczyniżynie koło Kołomyi, w Drohobyczu, na Zniesieniu pod Lwowem (Landesberg, Baron, Wohl i Sk Ostrawska rafinerya oleju skalnego w Morawskiej Ostrawie daje petrolinę po 15 k. za 100 klg. Co do beczek żelaznych, to te albo z rafineryi nafty wypożycza się za kaucyą 40 kor, albo można dostać w Pradze (A b e l e s ul. Bolzano l. 5.

Zamawiając motor, trzeba równocześnie zrobić podanie wolne od stempla do Dyr. Skarbu przez dotyczącą Izbę Handlową, bo czasem trzeba i 2 miesiące czekać lub dłużej na załatwienie podania, by uzyskać prawo poboru benzyny wolnej od podatku. Równocześnie z podaniem do Dyr. Skarbu załączyc certyfikat, który fabryka motorów na zakupiony motor dostarcza. Ponadto trzeba złożyć w Dyr. Skarbu kaucyę od 100 klg. benzyny 13 koron (najlepiej na książeczkę kasy oszczędności), a że najodpowiedniejszem jest n.p dla 6-konnego motoru mieć zapas benzyny w domu do 800 klg. więc kaucya wyniesie 104 koron t. j. od największego zapasu benzyny jaki kiedykolwiek ma się u siebie. Podanie takie trzeba co rocznie odnowić.

Benzyna ta podlega kontroli straży skarbowej straż dostarcza odpowiednich druków i musi być o każdorazowym odbiorze benzyny z koleji uwiadomioną i prowadzi się wykaz przychodu i zużycia benzyny.

Na koniec jeszcze zwrócić muszę uwagę, że motory francu kie i szwajcarskie mają być obecnie lepsze od niemieckich, i należałoby je poznać dobrze, by nie importować towaru niemieckiego, niestety fracht i cło będą droższe.

Na zakończenie załączam wzór podania do dyrek. Skarbu celem uzyskania pozwolenia na benzynę wolną od podatku.

Świetna c. k. Dyrekcyo! Do użytku w gospodarstwie rolnem w moim majątku . . . . . powiat . . . . . sprowadziłem z fabryki w . . . . . motor benzynowy według certyfikatu fabryki pod 1) o sile — HP spotrzebujący na godzinę i konia 1 (jeden) klg. benzyny

Motor ten przeznaczony dla rolniczych celów w gospodarstwie według każdoczesnej potrzeby będzie w ciągu roku w ruchu około 100 dni, przeciętnie po 10 godz. dziennie, wobec czego dla uzyskania siły motoru będę potrzebować benzyny rocznie w maksymalnej ilości 6000 klg. benzynę tę zamierzam sprowadzić z rafineryi nafty . . . . w partyach po 800 klg. Na zabezpieczenie podatku spożywczego złożę wymaganą kaucyę w książeczce kasy oszczędności w . . Wobec zachodzących warunków ustawy z 29 czerwca 1896 Nr. 105 dz. u. p. i rozporządzenia minist. 24 lipca 1896 Nr. 107 dz. up. upraszam:

Świetna Dyr. raczy udzielić mi pozwolenia na pobór wolnej od opłat podatku benzyny w ilości maksymalnej 6000 kg. rocznie do użytku wyżej określonego.

---

obecnie p. Julasz Balint; komendantem rząd. stadniny jest obecnie c. i k. rotmistrz, A. baron Podmaniczky, król. podkomorzy. W t. z. centrali — siedzibie zarządu — są biura i urzędy przynależne, mieszkania dla urzędników, koszary dla wojska, hotele, urząd poczt. i telegr., warsztaty maszyn, młyn parowy, piekarnia wojskowa, szkoły, kościoły, szpitale dla ludzi i zwierząt, stajnie, cukrownia, gorzelnia, magazyny i t. p. Domena dzieli się na 9 obwodów po 2218 do 4304 *m.* łącznie 30090 morgów, t. j. 17,310 *ha.* Obwody względnie zakłady fabryczne pozostają w rękach t. z. m. kir. *gazdasagi intezö*, t. j. urzędników państwowych, od których wymaga się bezwarunkowo wyższego wykształcenia zawodowego. Do organów administr. należą 1 dyrektor naczelny, 1 inspektor, 6 zarządców I., 6 zarządców II. kl., 4 kontrolorów, 6 adjunktów i 5 płatnych praktykantów. Nadto przyjmują rządowych stypendystów-praktykantów, względnie wolontaryuszy. Zarząd jest właściwie zdecentralizowany — co i tu też zwykle przyczynia się do powiększenia dochodów. Co tydzień odbywają się wspólne sesye w centr. biurze. Jednemu zarządcy przydziela się 2—3 folwarki (jeden obwód) o obszarze 3 -- 3600 morgów. Prócz pensyi stałej, mieszkania i deputatu otrzymują zarządcy tantyemę, w miarę dochodu, wynoszącą rocznie przeciętnie 1500 koron. Do pomocy starszemu zarządcy dodają 2 adjunktów i praktykanta. Cały zarząd podlega król. Ministerstwu rolnictwa, dokąd przesyłane bywają raporta tygodniowe, miesięczne i całoroczne zestawienia. Rachunkowość prowadzi się według metody kameralistycznej. Plany budynków opracowuje urząd budowniczy, warstaty podlegają technikowi; dwóch leśniczych ma powierzoną opiekę nad lasami. Poszczególne folwarki, zakłady fabryczne, stajnie, lasy i t. p. nie mają nazw, jeno są cechowane numerami porządkowymi, których liczba wynosi 90. Oddzielnie zorganizowany jest wojskowy zarząd stadnin, o którym w dalszym ciągu bliżej pomówimy.

Wobec rozległości gospodarstwa i różnorodności kierunków produkcyi i znacznego stosowania maszyn liczba r z e m i e ś l n i k ó w i majstrów wszelkiej kategoryi, utrzymywanych przez dyrekcyę domeny, wynosi 238, prócz 38 dziennych najemników do pomocy.

S ł u ż b y g o s p o d a r s k i e j, karbowych, polowych, dozorców wszelkiej kategoryi, wolarzy, owczarzy, i t. d. utrzymują w Mezöhegyes ogółem 1522 ludzi. Celem zaspokojenia potrzeb duchownych, moralnych i wychowawczych utrzymuje domena rzymsko katol. księdza, 9 nauczycieli szkół ludowych, 2 nauczycielki i jedną dozorczynię dzieci; do służby przynależy wreszcie kościelny i grabarz. Pastor ewang. z sąsiedniej gminy zaspokaja potrzeby duchowne ewangielików. S ł u ż b ę z d r o w o t n ą pełni 3 lekarzy i 3 akuszerki, w potrzeby apteczne zaopatruje własna apteka. Personal sanitarny, z wyjątkiem akuszerek, podlega komendzie stadniny. Prócz służby r o c z n e j s t a ł e j utrzymuje się inne kategorye robotników celem umożliwienia wykonania upraw w swoim czasie. Ponieważ na przygodnego robotnika liczyć nie można, utrzymuje się t. z. m i e s i ę c z n y c h r o b o t n i k ó w, używanych do pomocy przy staraniach koło inwentarza żywego, lub do orki wołmi, tu i ówdzie do nadzoru nad robotnikami Miesięczna płaca w gotówce, zależnie od pory roku wynosi 24 — 40 koron. Takich zakontraktowanych robotników utrzymują w Mezöhegyes około 250. Do robót wiosennych i letnich sprowadza się s e z o n o w y c h

KRONIKA.

Zbyt na trzcinę. Austryackie Muzeum dla handlu i przemysłu w Wiedniu odniosło się do komitetu Tow. Gosp. Gal. z prośbą o podanie źródeł, zkądby można sprowadzać większe partye trzciny na rogoże do sufitów, gipsowań i t. p. Komitet prosi tych pp. członków, którzy mają większe ilości dobrej równej trzciny stawowej, o podanie swych adresów do wiadomości komitetu celem udzielenia odnośnych informacyi wspomnianemu muzeum. Zbyt na ten produkt, rosnący u nas na ogromnych obszarach nieużytków i moczarów, może być wcale korzystnym, o ile oczywiście zniesie koszta transportu naszemi kolejami.

Konkurs żniwiarek wiążących ma się odbyć, jak się dowiadujemy, staraniem Rady oddziału Tarnopolskiego w Berezowicy wielkiej pod Tarnopolem między 14 a 24 lipca br. zależnie od czasu dojrzenia pszenicy. O terminie stanowczo oznaczonym nie omieszkamy wcześnie donieść.

Towarzystwo dla popierania polskiej nauki rolnictwa. Dnia 18 czerwca r. b. odbyło się w sali studyum rolniczego walne zgromadzenie Towarzystwa dla popierania polskiej nauki rolnictwa.

Po zagajeniu posiedzenia przez prof. Godlewskiego, nastąpił wybór hr. Zdzisława Tarnowskiego na przewodniczącego, a prof. Godlewskiego na zastępcę przewodniczącego i po odczytaniu przez Dr. Kosińskiego sprawozdania z czynności odbytego w lutym rb. posiedzenia członków założycieli tegoż Towarzystwa przystąpiono do wyboru prezesa i wiceprezesa, 3 członków wydziału i komitetu redakcyjnego. Walne zgromadzenie przez głosowanie kartkami, wybrało prof E. Godlewskiego prezesem, prof. Pomorskiego z Dublan zastępcą, a prof. Jentysa, Kleckiego i Rogójskiego na członków wydziału. Do komitetu redakcyjnego weszli z Poznańskiego pp. Żółtowski i Rzewuski; z Królestwa pp. Chełchowski, Dobrski, Sempołowski, Wroński, Natanson i Dr. Kosiński; z Galicyi prof. Godlewski, prof. Jentys, Klecki, Lubomęski, Sikorski, Chaniewski, Pomorski, Surzycki; z Ukrainy zaś pp. Baraniecki i Orłowski. Na wniosek prof. Rogójskiego wyraziło walne zgromadzenie życzenie, aby postarano się o zorganizowanie i ułatwienie praktyki gospodarskiej uczniom studyum rolniczego, również zajęto stanowisko co do stosunku pomiędzy Towarzystwem i organem tegoż a polskiemi stacyami rolniczemi przez uchwałę, wyrażającą wspólne porozumienie się kierowników stacyi rolniczych na mającym się odbyć zjeździe w Warszawie. Z braku dotyczącej uchwały, przyszłe walne zgromadzenie Towarzystwa ma się odbyć w swoim czasie w Krakowie.

Liczba członków, a z tych było około 20 z krajów zabranych, biorących udział w walnem zgromadzeniu, wynosiła przeszło 70 osób. Po odbytem posiedzeniu na serdeczne zaproszenie Prezesa Tow. rolniczego Krak. hr. Zdzisława Tarnowskiego, odbyła się w lokalach resursy obywatelskiej uczta, którą niezrównanie gościnny gospodarz, podejmował uczestników zebrania.

Cele i zadania nowego towarzystwa określa odezwa i statut, które przed kilku tygodniami zamieściliśmy w Rolniku. Niewątpimy, że ziemianie nasi zechcą licznie przystępować na członków i popierać tym sposobem polską naukę rolnictwa.

Odłożenie wystawy maszyn w Tłumaczu. Rada oddziału tłumackiego Tow. gosp. gal. uchwaliła na posiedzeniu z d. 4. b. m. odroczyć wystawę maszyn i narzędzi rolniczych projektowaną na dzień 23 lipca b. r. w Tłumaczu, na rok przyszły, o czem interesowanych fabrykantów już teraz zawiadamiamy by uniknąć nieporozumień z tego powodu.

przewodniczący.

Stanisław Bohdanowicz.

DROBNE WIADOMOŚCI

Spirytus z główek buraczanych. Na wycieczce naukowej uczniów akademii rolniczej w Dublanach do Mezöhegyes szczególnie między wieloma pouczającemi rzeczami zwróciły naszą uwagę gorzelnie buraczane, w kraju naszym nigdzie nie urządzane. Gorzelnie te przerabiają tylko główki buraków cukrowych, a więc przy zbiorze buraków dla cukrowni odpadają części buraka, zwyczajnie jako pasza zużytkowywane. Wedle cyfr na miejscu otrzymanych, główki buraczane wynoszą 20 do 25% z całej produkcyi buraka, a że majątki w Mezöhegyes produkują rocznie 500.000 q. buraków do cukrowni dostarczanych, to tu 100—125.000 q. główek buraczanych stanowi pokaźną ilość w 7 gorzelniach przerabianego odpadku. Liście buraka pozostają na roli i niezużytkowują ich wcale na paszę.

Główki buraka przechowuje się w małych kopcach ziemią (bez słomy) pokrytych i w miarę potrzeby do gorzelni się przywozi. Przerabiają je zaś w zwykłych gorzelniach buraczanych, a więc płuczą, krają na skrawki, wysładzają w dyfuzorach a sok od 6—8 procent cukru zawierający w małych kadziach fermentacyjnych, po zakwaszeniu 3‰ (na tysiąc) kwasem siarkowym, poddają fermentacyi drożdżami piwnemi na pół prasowanemi. Ze 100 kilo główek buraczanych otrzymuje się około 6 litrów bezwodnego alkoholu, którego cena targowa jest zwykła od 1—2 koron wyższa od zwykłego spirytusu. Wyługowane skrawki służą jako pasza.

W gorzelniach tych, które produkują tylko kontyngentowy spirytus, spieniężają się te odpadki buraczane lepiej jak buraki w cukrowni, bo po cenie zwykle wyższej jak 2 kor. za 1 q. Gorzelnie tego rodzaju możliwe są tylko w dużych gospodarstwach, znaczne przestrzenie pod buraki cukrowe uprawiających. Rozbudzający się, chociaż z wolna, u nas przemysł cukrowniczy możeby stworzył warunki i u nas temu rodzajowi gorzelnictwa sprzyjające, na którą to kwestyę zwracamy uwagę naszych plantatorów. W.

Wiadomości handlowe.

Lwów, 27. czerwca 1902. Pszenica gotowa 9·25—9·40 na termina 7·25—7·50 żyto gotowe 7·——7·30, na termina, 5·50—5·75, owies oborczny gotowy 7·90—8·20, na termina, 5·——5·50, jęczmień pastewny 6·30—6·50, brow. 6·75—7·—, rzepak 10·25—10·50, nowy ——·——·—, lnianka —·——·—, groch pastewny 6·50—7·50, do gotowania 8·50—9·50, wyka 7·——7·25, bobik 6·30—6·50, hreczka 7·80—8·30, kukurudza nowa 6·25—6·40, stara —·——·—, chmiel za 56 kg. —·——·—, koniczyna czerwona —·——·—, biała —·——·—, szwedzka —·——·—, tymotka —·——·— spirytus paritas Tarnopol gotowy 16·——16·25 ekskontyngent 8·——8·25

Usposobienie słabsze, jedynie artykuły pastewne znajdują łatwy zbyt.

Bank rolniczy we Lwowie.

---

robotników (na 6 miesięcy), zakontraktowanych jużto na dniówkę, jużto w akordzie, 2800 ludzi z okolic Bars, Neutry i Trencsyna. Zarząd daje im kompletne utrzymanie. Roboty akordowe stosuje się prawie wyłącznie w żniwa; za mórg średnio 12 koron. Wymłot wykonują sezonowi robotnicy, otrzymując za zbiór, zwózkę i młockę 10.5% omłóconego zboża. Zajęci wyłącznie przy młocarniach parowych otrzymują tytułem wynagrodzenia 2.5% omłóconego zboża. Najemnika dziennego wczesną wiosną i w zimie dostarczają członkowie rodzin stałej czeladzi, częściowo zaś mieszkańcy okolicznych wsi; płaca zimą mężczyzny 80 gr., kobiety 60 gr., wiosną mężcz. 100—120 gr., kobiety 60—80 gr. Wszyscy robotnicy, majstrowie i t. d. mieszkają w budynkach, będących własnością domeny; domy robotnicze otoczone ogródkami, urządzone skromnie i odpowiednio. Długość domu dla 6 robotników i stałych 2 dozorców wynosi 39.85, *m.* szerokość 8.29 *m.* Służący każdy ma izbę, kuchnię (wspólną) i komorę; dla dwóch wchód wspólny; dozorca ma obszerniejsze mieszkanie z oddzielnym wchodem. W domenie Mezöhegyes jest obecnie wszystkich zabudowań 759!

Jak widzimy z powyższego odrębny to typ gospodarstwa bez wsi w okręgu 3 mil kwadrat., i nie dziw, że tyle ludzi ono utrzymuje!

C. d. n.

Redaktor odpowiedzialny *Prof. Dr. Kazimierz Miczyński.*
Nakładem galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego.

Czytelników naszych prosimy, aby zamawiając cokolwiek podług inseratu w naszem piśmie powoływali się zawsze na „Rolnika“.

Akademia rolnicza Dublanach.

Zapisy do Akademii roln. w Dublanach rozpoczynają się dnia 15. września, początek wykładów 1. października.

Kurs w Dublanach jest trzyletni oparty z jednej strony o bardzo bogate zbiory i pracownie naukowe ogród botaniczny pole i stacye doświadczalne, z drugiej o folwark z wzorowem gospodarstwem i oborą, mleczarnią, gorzelnią i t. p.

Warunki przyjęcia: egzamin dojżałości w wyższem gimnazyum lub wyższej szkole realnej. Ci, którzy świadectwa dojżałości nie posiadają, muszą się poddać egzaminowi wstępnemu, który oznaczony jest w r. b. na dzień 30. września.

Potrzebne dokumenta pzzy wpisie są: metryka dowodząca, że kandydat ukończył 18. rok życia, świadectwo szkolne, świadectwo moralności za czas wystąpienia ze szkoły i świadectwo zdrowia potwierdzone przez lekarza zakładowego.

Wszyscy uczniowie obowiązani są mieszkać w domu zakładowym

Całoroczne utrzymanie wraz z opłatą szkolną wynosi 926 koron.

Dwanaście miejsc — dla poddanych austryackich, jest zupełnie bezpłatnych, z tych na rok bieżący jest 4.

Liczne stypendya w kwocie od 200 do 600 koron rocznie ułatwiają uczniom pilnym, a niezamożnym pobyt w Akademii tutejszej.

Stypendya mogą być nadawane nowo wstępującym słuchaczom w II. półroczu, funduszowe miejsca już w I.

Ci którzy chcą się ubiegać o miejsce bezpłatne winni wnieść w tym roku najdalej do 15. lipca podania należycie udokumentowane stylizowane do Wys. Wydziału krajowego na ręce Dyrekcyi Akademii roln. w Dublanach, która również udziela wszelkich bliższych informacyi

Dom dla Ziemian.

Dom dla Ziemian.

Pługi sackowskie, brony pat. Laake, siewniki pat. Zimmerman, kieraty, młocarnie, młynki

E. Kühne, Moson

Motory „GNOM“ benzynowe

Żniwiarko-wiązałki, żniwiarki i kosiarki

Mc. Cormick.

Garnitry **NICHOLSON** parowe.

Maszyny **BÖLTEGO** do szycia mat.

Mleczarstwo **JURANY** Separatory

Największy w kraju SKŁAD NASION.

Dom dla Ziemian.

Dom dla Ziemian. 10—35

Doskonały środek do tuczenia świń.

PECUSIN wyborny środek tuczący. Dodatek pokarmowy dla wszystkich zwierząt domowych koni, bubai, wołów, cieląt, owiec, świń, kóz, osłów, psów, i drobiu. Jeden pakiet pół kg. **1 K.** **Cztery próbne pakiety franko 4 K.**

FABRYKA PORKINU

Wiedeń IX. Bleichergasse 6.

Składy w Galicyi: Jonasz Sprechmann w Jarosławiu, Samuel Schnürr w Limanowy, Markus Munderer w Rzeszowie, Andrychów Józef Sowiński, Jakób Mechner. Chybi Chabówka Maurycy Schwarz, Czerniowce Schmidt i Fontin, Dziedzice Bracia Nitsch, Kęty Stanisław Hałatek, Lwów Apteka P. Mikolascha i Alojzy Hubner, Milówka B. Galler, Maków E. Glatsmann, Nowy Sącz S. Kwiciński, Nowy Targ J. Mastbaum i S. Teichner, Oświęcim Fanny Matyskiewicz, Stryj Ignacy Knaute, Rajcz Jakób Klappholz, Tartaków Marcin Pirnik, Wadowice Jan Pohl, Markus Statter Zakopane. Calvaria Jacob Altergut. Brody Julius Landawi. Tarnopol Simon Ratzenstein.

Patentowane pompy KLINGS'A

są najlepsze i najtańsze do wody i gnojówki. Działalność w godzinie 12.000 litrów. Ceny:

Drewniane Nr. 2. 3 4 5 6 7 m. głęb.
Kor. 29 32 36 40 49

Kute żelazne Nr. 3. wewnątrz i zewnątrz pocynkowane, nie rdzewieją nie zatykają się:
3 4 5 6 m. głęb.
Kor. 40 49 58 68

Rozpryskiwacz do gnojówki żelazny kuty: sztuka 9 kor.

Józef Klings, Altrothwasser,

Szląsk austryacki.

Najlepsze i najbardziej polecenia godne

są dzisiaj

Kosiarki, Żniwiarki i Wiązałki

„Buckeye“

fabryki **Aultman, Miller & Co. w Akron, Ohio,** U. S. A.

Zalety: **nader prosta konstrukcya, najlepszy materyał, najstaranniejsze wykonanie, zupełne zrównoważenie** (zbalansowanie) **maszyn,** dlatego **lekki, spokojny pochód i zupełne wyzyskanie siły pociągowej.**

Wyłączne zastępstwo na Galicyę i Bukowinę oraz **Składy komisowe** posiada

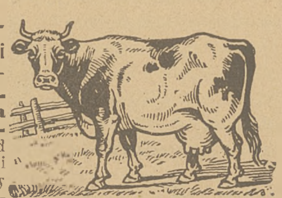
Związek handl. Kółek roln.

w Krakowie ulica Pijarska l. 4. **we Lwowie** ul. Kopernika l. 2.

Wszystkie maszyny i części zapasowe zawsze na składzie! — Polskie ilustrowane katalogi darmo i opłatnie. 6—12

8 złotych, 19 srebrnych medali, 30 dyplomów honorowych i uznania

Kwizdy - - - - - - **Korneuburski proszek do paszy-** -

Weterin-djetyczny środek dla koni, bydła rogatego i owiec. Od **50 lat** w większej części stajen używany, przy **braku chęci do jedzenia, złem trawieniu, dla poprawienia mleka i pomnożenia wydajności u krów.** Cena za 1/4 pudełko **kor. 1·40,** za 1/2 pud. **70 hel.** Prawdziwy tylko z powyższą marką ochronną, do nabycia we wszystkich aptekach i drogueryach

Skład główny

Franciszek Jan Kwizda

c. k. austr.-węg., król. rumuński i ks. bułgarski dostawca dworu **Apteekarz obwodowy w Korneuburg pod Wiedniem.**

NAJLEPSZY w Swiecie „TRYUMWIR“ siewnik rzędowy (dryl) Przywilej

JÓZEF FRIEDLAENDER

Wiedeń XX Drezdenstrasse 42—46. 11—16

S. A. Bubera Synowie

Lwów
Grodecka 20

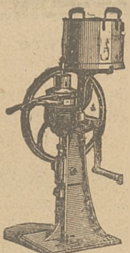
polecają

jako wyłączni reprezentanci:

Wszelkie przyrządy potrzebne w gospodarstwie mleczarskiem szwedzkiego Tow. akc.

Alfa Separator

800 pierwszych nagród „Grand Prix“ w Paryżu.

Wirówki - - - - -

Maślnice - - - - -

Wygniatacze - -

Oziębiacze - - - -

Podgrzewacze - -

Stągwie - - - - -

Konwie - - - - -

Zakładanie zupełnych mleczarń parowych i ręcznych.

Najlepsze zużytkowanie mleka, największy wydatek masła i najlepsze masło są tylko wtedy możliwe, jeżeli się oddziela śmietankę z mleka zapomocą centryfugi **Alfa - Separator**

Słynne patentowane garnitury młocarniane parowe i wszelkie maszyny rolnicze

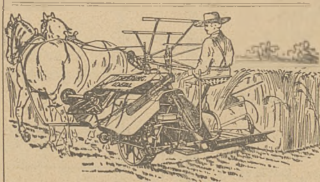
HOFHERRA i SCHRANTZA

Wiedeń—Budapeszt.

Pługi i siewniki

Rudolfa Sacka

Lipsk-Plagwitz („Grand Prix“).

Żniwiarko-wiązałki »Ideał« lekkości w robocie

DEERING-Harvester Comp.

w Chicago („Grand Prix“).

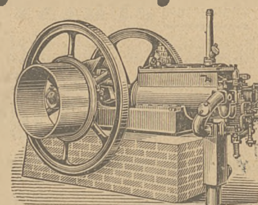
Wyroby **Deeringa**, które na ostatniej paryskiej wystawie z pomiędzy wszystkich innych uznane zostały za najlepsze i wyszczególnione najwyższemi odznaczeniami, cieszą się wielkiem rozpowszechnieniem w Królestwie Polskiem, a żniwiarki tegoż w kraju odznaczone zostały przy próbie w Żurawicy dolnej na polach J. O Ks. Sapiehy w r. 1900 najwyższą nagrodą. v. Rolnik Nr. 50. 15. XII. 1900.

Benzynowe, Naftowe, Spirytusowe

Motory i lokomobile

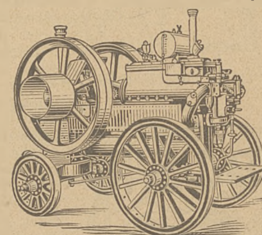
Tow. akc.

Marienfelde.

Odznaczone dyplomem honorowym Tow. gosp. czeskiego w Pradze w maju 1901.

Zupełne bezpieczeństwo przed eksplozyą.
Gotowość ruchu w ciągu 10 minut.
Fabryka ta zatrudnia przeszło 1000 robotników i dostarczyła już zwyż **3000 lokomobil wyłącznie do celów rolniczych.**

Wszelkie motory, maszyny rolnicze i mleczarskie i części składowe zawsze na składzie.

Katalogi, cenniki i objaśnienia darmo i opłatnie.

KOMITET C. K. GAL. TOWARZYSTWA GOSPODARSKIEGO
we Lwowie, ul. Słowackiego 8

sprowadza dla członków swoich

wszelkie nawozy sztuczne

wedle warunków specyalnego cennika.

Rabaty przyznane Komitetowi przez fabryki przy odbiorze wielkiej ilości nawozów rozdziela się z końcem roku pomiędzy odbiorców.

Z drukarni i litografii Pillera i Spółki we Lwowie ul. Łyczakowska l. 3.